

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ**П'ята секція****РІШЕННЯ****Справа «Шепеленки проти України»
(Заява № 8347/12)****СТРАСБУРГ**
14 січня 2016 року

Офіційний переклад

*Це рішення є остаточним, але може підлягати редакційним виправленням.***У справі «Шепеленки проти України»**

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи комітетом, до складу якого увійшли:

Андре Потоцький (<...>), Голова,
Ганна Юдківська (<...>),
Сіфра О'Лірі (<...>), судді,
та Мілан Блашко (<...>), заступник Секретаря секції,
після обговорення за зачиненими дверима 15 грудня 2015 року
постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за заявою (№ 8347/12), яку 24 січня 2012 року подали до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі - Конвенція) двоє громадян України - п. Михайло Миколайович Шепеленко (далі - заявник) та пані Галина Ярославівна Шепеленко (далі - заявниця).

2. Інтереси заявників представляв п. А. Крістенко - юрист, який практикує у м. Харкові. Уряд України (далі - Уряд) представляв його Уповноважений, на останніх етапах провадження - п. Б. Бабін з Міністерства юстиції України.

3. 1 грудня 2014 року про заяву було повідомлено Уряд.

ФАКТИ**I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ**

4. Заявники є подружжям, 1960 року і 1961 року народження відповідно, яке проживає у с. Щорсове Одеської області.

5. Пізно ввечері 18 червня 1997 року А., син заявників (1982 року народження), загинув у дорожньо-транспортній пригоді (далі - ДТП). Згідно з твердженнями заявників того дня Д., водій автомобіля, примусив А. сісти у його автомобіль та поїхати з ним. Керуючи автомобілем, Д. перевищив швидкість і автомобіль перевернувся. Син заявників помер від отриманих тілесних ушкоджень. Водій автомобіля та інші пасажери вижили.

6. У проміжок часу з 00 год. 40 хв. до 1 год. 55 хв. 19 червня 1997 року міліцією було складено протокол огляду місця події. Того ж дня міліцією було опитано свідків.

7. 20 червня 1997 року міліцією було порушено кримінальну справу за фактом смерті сина заявників.

8. 1 жовтня 1997 року Д. було звинувачено та притягнуто в якості обвинуваченого у порушенні правил безпеки дорожнього руху, що спричинило смерть сина заявників. З огляду на

те, що Д. не з'явився до міліції і його місцезнаходження було невідоме, слідчий за погодженням з прокурором Іванівського району Одеської області (далі - районний прокурор) того ж дня обрав Д. запобіжний захід у вигляді взяття під варту.

9. 11 листопада 1997 року Д. було оголошено у розшук.

10. 14 квітня 1998 року Д. з'явився до відділу міліції, у провадженні якого перебувала справа щодо нього, та повідомив, що у період з серпня 1997 року по лютий 1998 року він лікувався за межами України. Того ж дня слідчий за погодженням з районним прокурором змінив запобіжний захід із взяття під варі у на підписку про невиїзд.

11. 24 червня 1998 року заявник подав цивільний позов про відшкодування шкоди та просив для забезпечення позову накладати арешт на майно Д. Позов було долучено до матеріалів кримінальної справи.

12. У липні 1998 року справу було передано до Іванівського районного суду Одеської області (далі - районний суд) для розгляду по суті.

13. 20 січня 1999 року районний суд оголосив Д. у розшук, зазначивши, що він кілька разів не з'являвся у судові засідання. Суд також обрав йому запобіжний захід у вигляді взяття під варту.

14. 29 березня 2010 року органи МВС повідомили голову районного суду, що Д. було затримано та поміщено до місцевого слідчого ізолятора.

15. 20 квітня 2010 року заявники у межах кримінального провадження подали до Д. нові цивільні позови про відшкодування завданої шкоди.

16. 14 травня 2010 року районний суд закрит кримінальне провадження на підставі Закону України «Про амністію», ухваленого у 1998 році, звільнивши Д. від кримінальної відповідальності і відбування покарання. Районний суд залишив цивільні позови без розгляду по суті.

17. Заявники оскаржили це рішення суду.

18. 26 серпня 2010 року апеляційний суд Одеської області залишив рішення районного суду в частині закриття кримінального провадження у справі щодо Д. без змін. Щодо цивільних позовів суд апеляційної інстанції встановив, що районний суд залишив їх без розгляду незаконно, та повернув позови до районного суду для розгляду їх по суті у порядку цивільного судочинства.

19. 22 вересня 2011 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ залишив касаційну скаргу заявників без задоволення як необґрунтовану.

20. 22 травня 2013 року районний суд частково задовольнив позовні вимоги заявників. Посилаючись на результат кримінального провадження, суд встановив, що Д. несе відповідальність за ДТП, що спричинила смерть сина заявників. Суд присудив кожному із заявників по 400000 грн відшкодування моральної шкоди, а також присудив заявникові 16050 грн відшкодування матеріальної шкоди.

21. 1 жовтня 2013 року апеляційний суд Одеської області розглянув апеляційну скаргу Д. та зменшив суму відшкодування моральної шкоди до 50000 грн кожному із заявників.

22. 24 жовтня 2013 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ відмовив у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою заявників, які вимагали збільшення суми відшкодування.

23. 24 червня 2014 року Державна виконавча служба України повернула заявникам виконавчі листи, зазначивши, що виявити будь-які кошти або майно, які б належали боржнику, не вдалося.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

24. Відповідні положення національного законодавства наведено в рішеннях у справах «Муравська проти України» (Muravskaya v. Ukraine), заява № 249/03, пп. 35 і 36, від 13

листопада 2008 року, і «Зубкова проти України» (Zubkova v. Ukraine), заява № 36660/08, п. 27, від 17 жовтня 2013 року.

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 2 КОНВЕНЦІЇ

25. Заявники скаржились, що провадження на національному рівні стосовно смерті їхнього сина було неефективним. Заявники посилались на статті 2, 5 та 6 Конвенції.

26. Суд вважає за належне розглянути справу виключно за процесуальним аспектом статті 2 Конвенції. Відповідні положення цієї статті передбачають:

«1. Право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання...».

А. Прийнятність

27. Суд зазначає, що ДТП, яка спричинила смерть сина заявників, сталася 18 червня 1997 року, і що органи влади одразу розпочали дізнання та розслідування. Проте Конвенція набрала чинності в Україні 11 вересня 1997 року. Відтак, період часу до цієї дати знаходиться за межами юрисдикції Суду за критерієм *ratione temporis*, а отже відповідна частина заяви має бути визнана непринятною згідно і підпунктом «а» пункту 3 і пунктом 4 статті 35 Конвенції. Тим не менш, для того, аби оцінити контекст і ситуацію, щодо яких заявники скаржаться, в цілому, Суд врахує відповідні факти, що передували даті набрання чинності Конвенцією в Україні (див., *mutatis mutandis*, рішення від 14 грудня 2010 року у справі «Мілановіч проти Сербії» (*Milanovic v. Serbia*), заява № 44614/07, п. 78, від 14 грудня 2010 року).

28. Щодо періоду часу після 11 вересня 1997 року Суд зазначає, що процесуальний аспект статті 2 Конвенції може вважатися відокремленим обов'язком, особливо у справах, в яких значну частину провадження було здійснено або мало бути здійснено після дати, про яку йдеться (див. рішення у справі «Шіліх проти Словенії» (*Silih v. Slovenia*) [ВП], заява № 71463/01, п. 159, від 9 квітня 2009 року). Відповідно ця частина заяви не є явно необґрунтованою у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є непринятною з будь-яких інших підстав. Тому вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

29. Підтримуючи свою скаргу, заявники наполягали на тому, що органи влади не запобігли переховуванню Д. протягом значного періоду часу та не вжили необхідних заходів для встановлення його місцезнаходження тоді, коли він перебував у розшуку. Більше того, впродовж цього часу Д. контактував з органами влади. Наприклад, він мав контактувати з органами влади у 2004 році під час розлучення. Проте жодної спроби вжити до нього відповідних заходів здійснено не було. Насамкінець, на час ухвалення судом рішення, яким Д. було зобов'язано сплатити відшкодування, державні виконавці не змогли встановити наявність у нього будь-яких коштів або майна, на які можна було б звернути стягнення.

30. Уряд доводив, що кримінальне розслідування було розпочато швидко і проведено низку комплексних слідчих дій. Національні органи влади вжили усіх необхідних заходів для збору доказів та встановлення обставин смерті сина заявників. Держава не несе відповідальності за затримки у провадженні. Більша частина затримок виникла з вини Д., який переховувався від органів влади. Що стосується першого періоду його відсутності з листопада 1997 року по квітень 1998 року, органи МВС перевірили адреси місць проживання Д., а також інші можливі місця його знаходження, після чого вони врешті-решт дізналися, що він виїхав за кордон. Що стосується другого періоду відсутності Д. з 1999 по 2010 рік, Уряд не зміг надати інформацію, оскільки матеріали оперативно-розшукової справи, що стосувалася розшуку Д., було знищено. Загалом процесуальних вимог статті 2 Конвенції було дотримано.

31. Суд нагадує, що перше речення статті 2 Конвенції вимагає від держав, серед іншого, запровадження законодавчих та адміністративних механізмів, спрямованих на забезпечення ефективного стримування загроз праву на життя у контексті як державної, так і приватної

діяльності, під час здійснення якої право на життя може опинитися під загрозою (див., серед інших джерел, рішення у справі «Енерюддіз проти Туреччини» (<...>) [ВП], заява № 48939/99, пп. 89-90, ECHR 2004-XII). Якщо порушення права на життя чи тілесну недоторканість не здійснюється навмисно, позитивне зобов'язання за статтею 2 Конвенції щодо створення ефективної судової системи не обов'язково вимагає надання кримінально-правового засобу правового захисту в кожному випадку (див. рішення у справі «Во проти Франції» (Vo v. France) [ВП], заява № 53924/00, п. 90, ECHR 2004-VIII).

32. У цій справі не стверджувалося, що заявники могли ефективно домагатись вирішення питання поза межами кримінального провадження, яке було порушено невдовзі після ДТП (див., для порівняння, рішення у справі «Сергієнко проти України» (Sergiyenko v. Ukraine), заява № 47690/07, пп. 40 і 42, від 19 квітня 2012 року). Більше того, з огляду на те, що Кримінально-процесуальний кодекс надавав можливість одночасного розгляду питань про кримінальну і цивільну відповідальність за одні і ті ж протиправні дії, заявники діяли розумно, покладаючись на процедури, передбачені згаданим Кодексом. Отже, Суд розгляне питання про те, чи відповідало кримінальне провадження за фактом смерті сина заявників критеріям ефективності, що вимагаються статтею 2 Конвенції (див. рішення у справах «Антонов проти України» (Antonov v. Ukraine), заява № 28096/04, пп. 47-49, від 3 листопада 2011 року «Принда проти України» (Prynda v. Ukraine), заява № 10904/05, п. 54, від 31 липня 2012 року, «Зубкова проти України» (Zubkova v. Ukraine), заява № 36660/03, п. 38, від 17 жовтня 2013 року, та «Прилуцький проти України» (Prilutskiy v. Ukraine), заява № 40429/08, п. 42, від 26 лютого 2015 року).

33. Суд зазначає, що до моменту набрання Конвенцією чинності в Україні зазначені дізнання та розслідування тривали впродовж близько трьох місяців. Наступний період кримінального провадження, який підпадає під юрисдикцію Суду за критерієм *ratione personae*, тривав протягом більше чотирнадцяти років. Протягом більшої частини цього періоду, тобто протягом більше одинадцяти років та семи місяців (з листопада 1997 року по квітень 1998 року та з січня 1999 року по березень 2010 року) органи влади вважали, що Д. переховується від суду, а тому він перебував у розшуку. Проте сам лише факт переховування підозрюваного або підсудного не знімає з держави відповідальності за забезпечення ефективності національного провадження, включаючи забезпечення належних оперативно-розшукових заходів (див. рішення у справі «Меркулова проти України» (Merkulova v. Ukraine), заява № 21454/04, п. 58, від 3 березня 2011 року).

34. Щодо першого періоду відсутності Д. (з листопада 1997 року по квітень 1998 року) Уряд стверджував, що певні оперативно-розшукові дії органами влади було проведено. Проте, як видається, підозрюваний виїхав за кордон ще на початку серпня 1997 року, а постанову про оголошення його у розшук було винесено у листопаді 1997 року. Варто зазначити, що, перебуваючи у розшуку, у лютому 1998 року Д. перетнув кордон України і у квітні 1998 року за власною ініціативою звернувся до міліції з приводу кримінальної справи щодо нього. Ці обставини не свідчать про те, що оперативно-розшукові заходи були вчасними та всебічними.

35. Щодо другого періоду відсутності Д. (з січня 1999 року по березень 2010 року) Уряд не надав жодних деталей, стверджуючи, що матеріали оперативно-розшукової справи було знищено. Проте другий період є більш новим порівняно з першим періодом, за який Уряд надав інформацію стосовно оперативно-розшукових заходів. Більше того, Уряд не надав жодної іншої відповідної інформації, окрім наявної в матеріалах оперативно-розшукової справи, яка могла б принаймні спростувати конкретні твердження заявників про те, що у цей період Д. контактував з органами влади з адміністративних питань.

36. Відповідно надані Урядом матеріали та факти справи не свідчать про те, що органи влади вжили належних оперативно-розшукових заходів для встановлення місцезнаходження Д. тоді, коли вони вважали, що він переховується. Отже, Суд не може дійти висновку, що кримінальне провадження відповідало вимогам оперативності та ретельності та що воно було ефективним у розумінні Конвенції.

37. Що стосується цивільного провадження, яке продовжувалося після закриття кримінальної справи щодо Д., ефективність цього засобу правового захисту не може розглядатися окремо з огляду на те, що більшість доказів, які мають значення для цивільних

позовів, включаючи акти експертиз, повинні були бути зібрані слідчими органами під час розслідування. Маючи у своєму розпорядженні матеріали, зібрані у кримінальній справі, цивільні суди не повинні були б стикнутися з труднощами при вирішенні цього спору. Відтак, сукупно оцінюючи загальну тривалість обох проваджень, Суд вважає, що національні органи не здійснили швидкого розгляду цивільних позовів заявників.

38. У світлі наведеного вище Суд встановлює, що заявники не були забезпечені ефективними засобами правового захисту, як б відповідали процесуальним вимогам статті 2 Конвенції.

39. Отже, було порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

40. Статтею 41 Конвенції передбачено:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.»

A. Шкода

41. Кожен із заявників вимагав по 50000 євро відшкодування моральної шкоди.

42. Уряд доводив, що ці вимоги є надмірними та необґрунтованими.

43. Суд вважає, що внаслідок подій, які призвели до встановлення порушення у цій справі, заявники вочевидь зазнали болю та страждань, і таку шкоду не може бути виправлено самим лише встановленням порушення. Суд, постановляючи рішення на засадах справедливості, присуджує заявникам сукупно 6000 євро відшкодування моральної шкоди.

B. Судові та інші витрати

44. Заявники вимагали компенсації витрат на правову допомогу їх адвоката у розмірі 15 % від загальної суми відшкодування шкоди, присудженої Судом. Заявники просили сплатити будь-яку присуджену за цією вимогою суму безпосередньо на банківський рахунок їхнього представника.

45. Уряд доводив, що ці вимоги є необґрунтованими.

46. Відповідно до практики Суду заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір - обґрунтованим. У цій справі Суд, беручи до уваги наявну в нього інформацію та зазначені вище критерії, вважає за належне присудити суму у розмірі 900 євро компенсації судових та інших витрат, понесених у зв'язку з провадженням у Суді. Цю суму слід перерахувати безпосередньо на банківський рахунок представника заявників (див., наприклад, рішення у справах «Хрїстови проти Болгарії» (Hristovi v. Bulgaria), заява № 42697/05, п. 109, від 11 жовтня 2011 року, і «Сінгартійський та інші проти Болгарії» (Singartiyski and Others v. Bulgaria), заява № 48284/07, п. 54, від 18 жовтня 2011 року).

C. Пеня

47. Суд вважає за належне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* прийнятною скаргу за процесуальним аспектом статті 2 Конвенції щодо періоду національного провадження з 11 вересня 1997 року, а решту скарг у заяві - неприйнятними.

2. *Постановляє*, що було порушення процесуального аспекту статті 2 Конвенції.

3. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам такі суми, що мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:

(і) сукупно 6000 (шість тисяч) євро відшкодування моральної шкоди та додатково суми будь-яких податків, що можуть нараховуватись;

(ii) 900 (дев'ятсот) євро компенсації судових та інших витрат та додатково суми будь-яких податків, що можуть нараховуватись заявникам; цю суму має бути сплачено на банківський рахунок адвоката заявників п. А. Крістенка;

(b із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на вищезазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, що діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

4. Відхиляє решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 14 січня 2016 року відповідно до пунктів 2 та 3 правила 77 Регламенту Суду.

Заступник Секретаря

Мілан БЛАШКО

Голова

Андре ПОТОЦЬКИЙ

Публікації документа

- **Офіційний вісник України** від 22.03.2016 — 2016 р., № 21, стор. 359, стаття 852